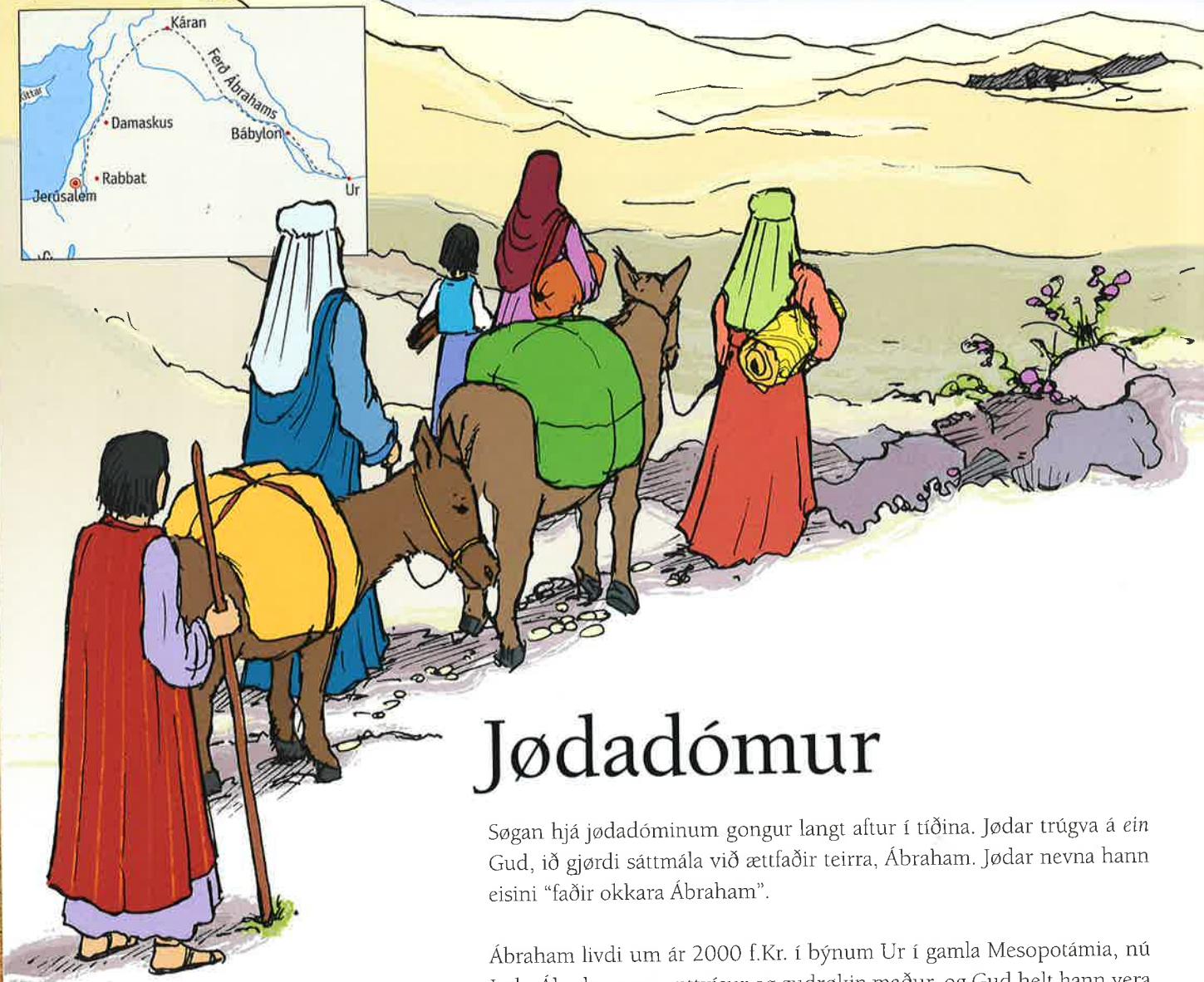

Kapittel 4

Jødadómur

Jødadómur

Sógan hjá jødadóminum gongur langt aftur í tíðina. Jødar trúgvá á ein Gud, ið gjördi sáttmála við ættfaðir teirra, Ábraham. Jødar nevna hann eisini "faðir okkara Ábraham".

Ábraham livdi um 2000 f.Kr. í býnum Ur í gamla Mesopotámia, nú Irak. Ábraham var rættvísur og gudrokin maður, og Gud helt hann vera tann rætta at heita á til sínar ætlanir. Gud bað Ábraham savna ætt sína og fara til eitt land, sum hann vildi vísa teimum á. Afturfyri skuldu Ábraham og allir eftirkomrar hansara lova at trúgvá á Gud og gera alt tað, hann beyði teimum. Gud lovaði, at hann til allar tíðir vildi verja Ábraham og allar eftirkomrar hansara. Soleiðis gjördi Gud ein sáttmála ella eina avtalu við tey, at tey vóru hansara fólk, og at hann vildi vera Gud teirra.

Umleid 500 ár seinni endurtók Gud hendan sáttmálan, tá ið hann gav Mósesi tey 10 boðini. Av hesum nevndu jødar hann "lærari okkara Móses". Í boðunum varð greitt staðfest, hvussu tey skuldu bera seg at móti Gudi og ímóti hvørjum øðrum.

FAKTA

Ábraham og öll hansara livdu sum nomadar ella flakkjarar. Tey ferðaðust úr einum staði í annað við öllum, tey áttu, og tey búðu í tjóldum. Sógan hjá jødum hevur eisini mangan verið merkt av, at tey hava verið noydd at flyta og at stríðast fyri sínum rættindum.

Ferðin til tað lovaða landið var drúgv, men umsíðir komu tey til Kánáanland. Ímeðan teir trúggir kongarnir, Sául, Dávid og Sálomon, ráddu í landinum, var stórum framburður. Men tá ið Sálomon doyði, fór landið í tvíningar, Navnið á norðara partinum gjördist Ísrael, og sunnara parturin varð nevndur Júda ella Judæa. Orðið jødi kemur av orðinum Júda.

Nógvir jødar vónaðu, at teir astur fóru at fáa ein kong av Dávids ætt. Hesin Messias, tann salvaði kongurin, skuldi gera landið sterkt og frælst. Hann var friðarhøvdingurin, ið skuldi gera alt gott. Enn í dag bíða nógvir jødar eftir, at tann lovaði Messias skal koma.

Jødisku skriftirnar

Tanak er heilaga bókin hjá jødum. Bíblian og Tanak eru líkar á tann hátt, at tað, sum kristin kenna sum Gamla Testameti, eisini er í Tanak. Tanak er skrivað á hebraiskum máli. Har eru allar frásagnirnar heilt frá skapanini til umleið 300 ár fyri okkara tíðarrokning, tá Nýggja Testameti tekur við. Men ikki minst viðger skriftin sambandið millum Gud og menniskju.

Tanak er í býtt í trúggjar partar. Fyrsti parturin er Toraini, ella tær fimm Mósebökurnar. Hesin partur verður hildin at vera tann týdningarmesti, tí har stendur tann elsta sogan hjá jødum, og har eru lögirnar hjá jødadóminum eisini at finna. Til samans eru 613 ymiskar lögir og reglur. Ofta er teksturin skrivaður á rullur úr pergamenti, og lisið verður frá högru til vinstru.

Boð úr Toraini

"Lat ikki hjarta títt hýsa hatri móti bróður tínum...
tú skalt elска næsta tín sum sjálvan teg. Eg eri Harrin!"
3. Mós 19,17 -18

Annar partur eru profetabökurnar. Trúggir av teimum kendastu profetunum voru Ezekiel, Jesaja og Jeramia, men fleiri aðrir profetar voru eisini. Elias er ein teirra, men eingin bók ber navn hansara. Profetarnir komu við boðum frá Gudi og talaðu at, um fólkid ikki livdi, sum Gudi hóvaði.

FAKTA

Tanak ella TaNaCH er ein stytting av Torah-Neviim-Ketubim, sum merkir Lógin, Profetarnir og Skriftirnar.

Í Toraini eru 613 forskriftir, 248 boð (tú skalt...) og 365 forboð (tú mást ikki...). Talið 248 svarar til talið av beinum, vit hava í kroppinum, og 365 svarar til dagatalið í árinum. Jødisk siðvenja er, at menniskja alt árið skal líva eftir Toraini.

Tora-rullurnar verða sera væl viðfarnar. Tær eru í vøkrum hylki úr silki ella floyali. Onkuntið eru hesi hylki úr træi og klødd við silki. Tora rullurnar eru eisini prýddar við metalkrónum og klokkum.

framburður · tvíningar · hebraiskum · pergamenti

Visti tú

at í Ísrael er hebraiskt hóvuðsmálið hjá jöldum. Í skúlanum læra børnini eisini arabiskt og enskt.

FAKTA

Tá lisið verður í Toraini, verður nýttur ein peikipinnur, so ikki verður nortið við rullurnar. Ofta er hesin úr silvuri.

Triði parturin eru Skriftirnar. Har eru ymiskir tekstir, og fleiri teirra viðgera sögu jödanna. Ein partur, ið verður nógv nýttur, er Sálmannir. Sálmannir eru 150 í tali, og hóast teir ofta verða nevndir Dávids sálmar, hevur Dávid kongur helst ikki yrkt teir allar. Har eru ymisk slög av sálmum, t.d. takkarsálmar, bónarsálmar, lovsálmar og signingar. Enn í dag nýta jödar hesa sálmbók. Nógvir sálmar og sangir eru yrktir burtur úr Dávids sálmum.

Jödar hava eisini aðrar heilagar skriftir. Ein av teimum er Talmud, ið kann samanlíknast við eina alfröði um Tanak. Hesar skriftir verða nógv nýttar, tá ið roynt verður at granska og gera seg kunnugan við jödisku bíbliuna.

Jödiskar trúargreinar

Tað eru ymiskar trúargreinar innan jödisku trúnnna. Tey, ið leggja stóran dent á at liva eftir tí, ið stendur í Toranini, kallast ortodoxir jödar. Tey ganga í latin, gera mat og halda alt, sum skriftin áleggur teimum. Tey, ið ikki leggja so stóran dent á tað, ið skrivað stendur og eru meira broytingarsinnað, kallast reformertir jödar. Tað eru eisini aðrar greinar av jödadóminum. Allir jödar eru tó samdir um, at tey 10 boðini enn eru galldandi. Men av öllum lögum og reglum er tað tó ein, ið skarar framúr: *Tú skalt elsa næsta tím, sum sjálvan teg.* Hetta boð er heldur ikki ókent í øðrum átrúnaðum.

Ortodoxir jödar.

Ungir jödar.

Jødar biðja við Grátimúrin í Jerúsalem í Ísrael.

Jerúsalem

Jerúsalem er heilagi býurin hjá jødum. Templið í Jerúsalem var staðið, har jødar hildu seg kunna tilbiðja Gud av heilum huga.

Tað fyrsta templið læt Sálomon kongur byggja í árinum 960 f.Kr. Í árinum 586 f.Kr. lögdu bábylonar templið í oyði, og fólkvið varð tikið til fanga og ført til Bábylon sum trælir. Í 70 ár voru tey í útlegrd. Men tá ið tey komu aftur til Jerúsalem, bygdu tey templið upp av nýggjum.

Í seinastu öldini f.Kr. gjördist landið partur av Rómverjaríkinum. Um ár 70 e.Kr. gjördu jødar uppreistur ímóti rómverska harradóminum. Uppreisturin varð bardur niður. Rómverjar fóru inn í templið og lögdu tað í oyði. Eldur varð settur á, og tempulþryðið varð flutt til Róm. Hesin dagur er jødum minniligur, og ortodoksir jødar biðja hvønn dag um, at templið verður bygt uppaftur.

Einasti partur av templinum, ið eftir stendur, er Vesturmúrurin, eisini nevndur Grátimúrurin, sum er toftirnar av templinum, ið varð lagt í oyði í árinum 70. Jødar koma hagar at biðja. Teir stinga smáar bønarlepar inn í rivurnar ímillum steinarnar í múnnum, samstundis sum teir syrgja, tí einki tempul er til longur.

Har templið einaferð stóð, stendur í dag ein moska. Moskan á tempulplássinum er heilag hjá muslimum. Teir trúgvat, at tað var har, Ábraham ætlaði at ofra son sín Ísak.

Jerúsalem hefur eisini stóran týdning hjá kristnum, av tí at stórur partur av Jesu lívi er knýttur at Jerúsalem.

Klettmoskan í Jerúsalem. Moskan stendur har templið hjá jødum einaferð stóð.

Seder, máltið, sum verður hildin fyrsta kvoldið í sambandi við jödisku póskirnar.

FAKTA

Við hóvuðsdyrnar í einum jödiskum heimi er ofta heft eitt lítið hylki. Tað er eitt verndarhylki, mezuzain. Í hylkinum eru orð úr Toraini – Shema. Tey nema við hylkið og mussa fingrasnipparnar fyri at vísa, at tey eru Gudi lýðin.

Heimið

Heimið hefur stóran týdning, tá talan er um at liva sum jödi. Tað er í heiminum, at allar siðvenjurnar verða fördar víðari til børnini og tey ungu. Frá trý ára aldri taka børnini lut í öllum átrúnaðarligum siðum. Har verða tær gomlu frásagnirnar fortaldar, har verður sungið og biðið. Har verða máltiðir, veitslur og högtíðir fyriskipaðar. Meginparturin er grundfestur í sögu jödanna og hefur síni eyðkenni haðani. Men í jödisku familjuni verða tey eisini lærd at æra foreldrini og eldri fólk, at hjálpa teimum, ið treingja, at vera gestablið, at vitja sjúk og ikki at slatra og tosa ilt um onnur.

Mezuzain

Við hóvuðsdyrnar í einum jödiskum heimið er ofta heft eitt lítið hylki. Tað er eitt verndarhylki, mezuzain, og í tí er ein lítil pappírsrulla við orðum úr Toraini, Shema: *Hoyr, Israel, Harrin, Guð vår; Harrin er einastur!* Hesi orð eru sera týdningarmikil og eru partur av bæði morgun- og kvöldbönini. Tá sarið verður inn gjögnum dyrnar, verður nomið við verndarhylkið við fingrasnippunum, og síðani verða fingrarnir mussaðir. Við hesum vísa tey, at tey ikki ivast í, at Gud er til.

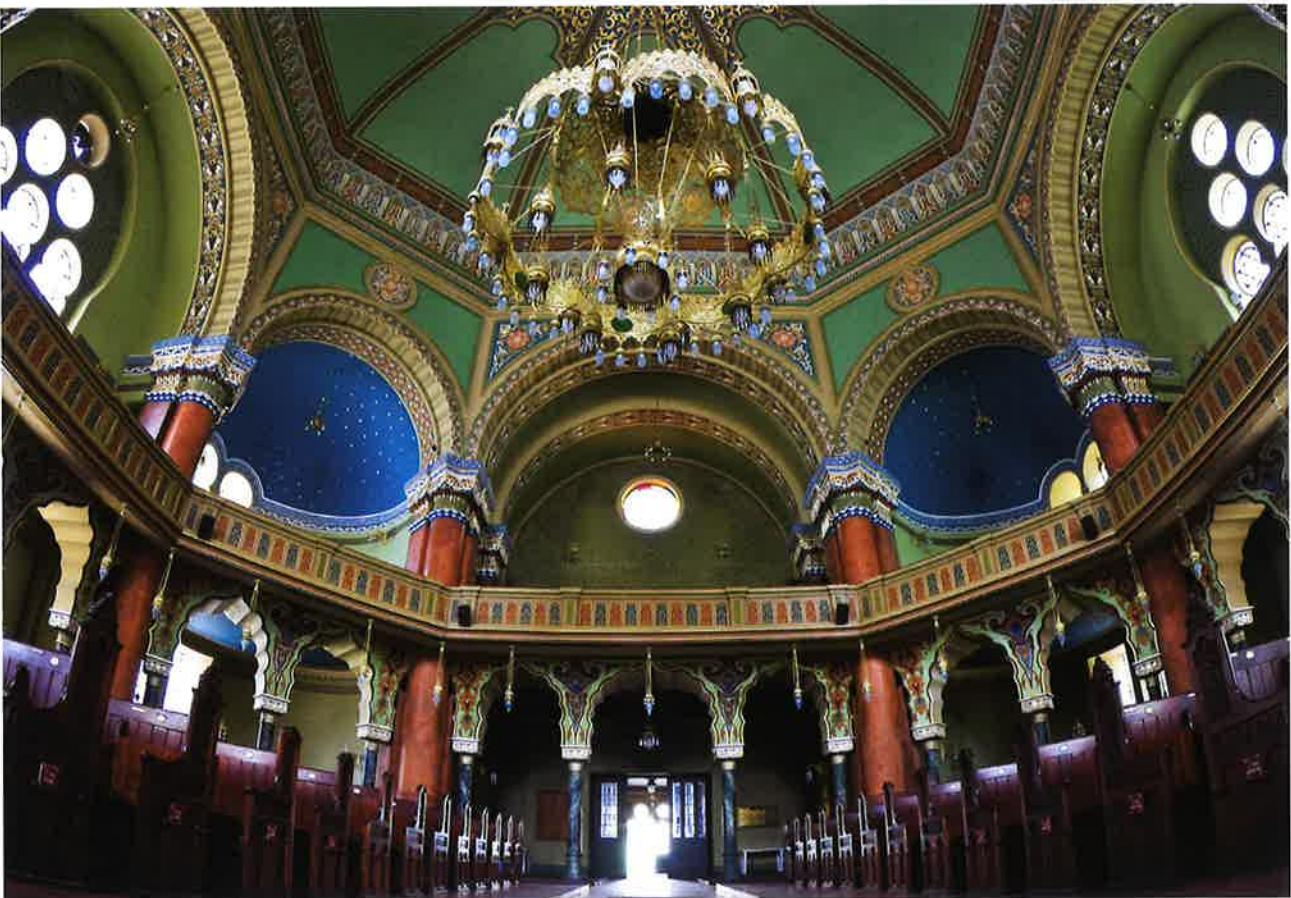
Jödisk orðatök

*Ein býttlingur sigur tað, hann veit,
ein klókur maður veit, hvat hann sigur.*

*Gud gav menniskjum ein munn og
tvey oyru, fyri at tey skulu lurta dupult
so nógv, sum tey tosa.*

*Dóm ongantíð menniskju,
áðrenn tú hefur staðið í teirra stað.*

Sýnagoga í Sofia í Bulgaria.

Sýnagogur

Sýnagogan hevur eisini sera stóran týdning fyri trúarlívið hjá jödum. Sýnagogur eru í dag at finna í mongum londum, har jödar hava sett búgv. Sjálvur byggihátturin er ofta merktur av staðnum ella tíðini, men sjálvur bygningurin og innrættingin minnar um templið í Jerúsalem. Flestu sýnagogur hava eina dávidsstjørnu á vegginum uttanfyri, og ofta eru hebraisk skrifttekn oman fyri hövuðsdýrnar.

Innast í sýnagoguni er eitt serstakt skáp ella lítið rúm, ið verður kallað "Tann Heilaga Ørkin". Ørkin er sum oftast á einum veggi, ið vendir ímóti Jerúsalem. Skriftrullurnar verða goymdar í ørkini. Har lýsir altíð ein lampa, "tað æviga ljósið", til minnis um templið í Jerúsalem.

Í öllum sýnagogum hanga tvær talvur við teimum 10 boðunum skrivaðum á hebraiskum máli. Sum oftast hanga talvurnar oman fyri Ørkina. Ein rabbini stendur fyri gudstænastuni. Umframta tað skal hann ráðgeva og vegleiða, um limir hava brúk fyri tí. Ofta er eisini ein

FAKTA

Myndaforboð:

ongar myndir og høggmyndir eru at finna í sýnagogunum.

Dávidsstjørnan er eyðkenni fyri jödadómin. Dávid, ið var kongur í 900-talinum f.Kr., varð hildin at vera mætasti kongur jødanna.

skrifttekn · rabbini

FAKTA

Í öllum sýnagogum er ein ljósastaki, menora. Har eru átta ljós, men ofta er pláss til eitt níggjunda ljós, ið skal nýtast at tendra hini við. Tey átta ljósini skulu ímynda tær átta næturnar í templinum. Eitt ljós verður tendrað fyrsta dagin, tvey tann næsta o.s.fr. Serstök bón verður biðin og vælsgnildi lisið við hvort ljós, ið tendrað verður.

FAKTA

Sabbat merkir hvíld.

Visti tú

at í mongum jödiskum heimum koyra tey pening í eina bússu í sambandi við sabbatina og aðrar høgtíðsdagar. Hesin peningur fer til vælgerandi endamál.

36

kantorur í sýnagoguni. Tað er ein sanglærdur maður, ið leiðir felags-sangin undir gudstænastuni og eisini syngur partar av Toraini.

Fast á skránni til gudstænasturnar er lestur úr Toraini, eitt ávist stykki úr Móselögini.

Umframt at lisið verður úr Toraini, verða eisini partar av profeta-bókunum lisnir. Aðrar skrifstir verða lisnar við serlig hövi. Og Dávids sálmars verða sungnir við hvørja gudstænastu.

Í sumnum sýnagogum sita menn og kinnar hvor sær. Ofta sita kvinnurnar og smæstu börnini uppi á svalum ella fyrir seg aftast í salinum.

Sabbat

Sabbatin er jödiskur hvíladagur, sum byrjar við sólsetur fríggjadag og endar við sólsetur leygardag. Allir hátiðardagar hjá jödum eru frá sól-setri til sólseturs. Vist verður til 1. Mós 1,5, har tað stendur: og Guð kallaði ljósið dag, og myrkri nátt. Og tað varð kvöld, og tað varð morgun – fyrsti dagur. Fríggjadag verður sabbatin fyrireikað. Tað verður ruddað og vaskað, og sabbatsmáltíð verður gjörd. Tey lata seg í vökur klæðir og leggja gerandisdagin við striði og strevi afturum. Ofta bjóða tey gestum til vakurt dekkað borð, til sang, bón og lestur.

Í heimunum byrjar sabbatin við, at mammán tendrar í minsta lagi tvey ljós og biður eina bón, ið heilsar sabbatini vælkommari. Ljósini ímynda gleði og heilagleika. Summi húski tendra harafturat eitt ljós fyrir hvort barn, tey eiga.

svalum · sólsetur

Jødiskar kvennur og jødiskir menn eru javnsett, tá talan er um arbeiði, inntøku, húsligt arbeiði: reingerð, matgerð og barnaansing. Men í trúarligum ritualum hava kvennur og menn ymiskar leiklutir. Mamman t.d. tendrar ljósini, meðan pápin vælsignar tey bæði flættaðu breyðini. Breyðini ímynda ta dupultu nøgdina av manna, ið Gud hevði boðið fólkunum at savna fríggjadagar, meðan tey voru í oydimörkini á veg til tað lovaða landið.

FAKTA

Eingin veit við vissu, hvat manna er. Tað kann hava verið storknað, sukurmikil sevja, sum stavar frá eini lús, sum sýgur oydimarkar-plantuna Ta-marix mannjera.

Høgtíðir

Tá ið templið stóð, fóru jødar tríggjar ferðir um árið niðan til Jerúsalem. Tey hovdu offurgávur við til templið og prestarnar. Tað var til høgtíðina pesach, páskahátiðina, ið varð hildin 7 dagar um várið, og har tey eisini offraðu eitt lamb framman fyri templið. Onnur høgtíðin var shavout, hvítusunnar, ið varð hildin sjey vikur eftir páskahátiðina, sum tøkk fyri Toraina, og sum tøkk fyri ársins fyrstu grøði. Tann triðja stóra høgtíðin var sukkot, leyvsalshøgtíðin, sum var ein heystveitsla, ið varð hildin 7 dagar um heystið til minnis um ferðina gjøgnum oydimörkina og sum takkarhøgtíð fyri tað, ið heystað var.

Enn í dag halda jødar fleiri høgtíðir og minnisdagar.

Pesach

Jødisku páskirnar eru ein stór høgtíð, sum verður hildin um várið. Hendas høgtíðin verður hildin til minnis um, at tað eydnaðist Gudi við tænara sínum Mósesi at leiða fólkiað úr trældóminum í Egyptalandi til tað lovaða landið, Kánaan-land. Undir gudstænastuni verður lisið tað brotið úr Toraini, ið fortelur, hvussu hetta fór fram. Maturin, ið verður gjördur til páskamáltíðina, ímyndar ymiskt frá tíðini í trældóminum í Egyptalandi.

Shavout

Jødiska hvítusunnar verður enn hildin til minnis um lóggávuna á Sinai fjalli og sum tøkk fyri grøðina. Sýnagogurnar verða prýddar við blómum á sama hátt, sum Gud prýddi Sinai fjallið, tá hann gav teimum Toraina. Hesa høgtíð eta tey ofta mat við mjólkurúrdrátti í t.d. ostakaku.

FAKTA

Pesach merkir at ganga framvið. Í 2. Mós 12 lesa vit um deyðs-eingilin, ið gekk fram við durunum hjá jødum ta náttina, tey riggaðu til at fara úr Egyptalandi.

Visti tú

at tá ið Purim verður hátíðarhildið í sýnagoguni, lata börnini seg í eins og føroyesk børn á fóstulávint. Søgan um Ester verður lisin upp, og hvørja ferð navnið á Háman verður nevnt, halda tey nógvan gang fyrir at kóva navnið á honum.

Purim

Um summið hátiðarhaldha tey Purim. Henda høgtið verður hildin til minnis um Ester drottning. Hon var gift við persiska konginum Áhasverus, ið var óvitandi um, at Ester var jødi. Kongur hevði ein ráðgeva, ið æt Háman. Boð voru givin um, at øll skuldu falla á knæ fyrir Hámani. Men tað vildi Mordokai ikki. Hann var fosturpápi Ester, og sum jødi vildi hann bara falla á knæ fyrir Gudi. Tá Háman sá hetta, gjørðist hann í øðini og fekk kongin at senda boð út um landið, at allir jødar skuldu verða tikkir av døgum.

Men tað eydnaðist Ester at yvirtala Áhasverus kong at broyta hesa ætlan. Háman varð sjálvur hongdur í gálgan, hann hevði ætlað Mordokai.

Sukkot

Hendan høgtið verður eisini kallað leyvsalshøgtíðin. Ofta byggja tey sær smáttur av leyvi, sum tey so eta í ella halda til í meginpartin av teimum sjey døgunum, høgtíðin varir. Hetta skal minna tey á, hvussu jødar búðu á heimferðini úr Egyptalandi, men eisini á tær smáttur, ið bøndur bygdu um heystið, fyrir at vera so nær markini sum gjørligt. Nógv heingja nakað av tí, ið heystað er, upp undir loftið í leyvsmáttuni, t.d. hveiti, bygg, víンber, oliven, granatsúrepli, dadlur og fikur.

Chanukah

Í desember mánaði verður hildin ljósveitsla, ið kallast Chanukah. Tað kemur av orðinum at víga, og veitslan verður hildin til minnis um endurvígsluna av templinum. Henda høgtiðin varir í átta dagar. Tá verður tann áttaarmaði ljósastakin tendraður til minnis um eina hending í Jerúsalem í árinum 165 f.Kr. Jødiska fólkid hevði gjört uppreistur imóti grikkum, ið høvdur hersett landið og vanhalgað templið. Ein bólkur av jødum var innistongdur í templinum. Har var bara ein ljósastaki í templinum, og olju høvdur tey bara til ein dag. Men hóast hetta brann oljan í átta dagar.

Trúarjáttan

Tað týdningarmesta í jödisku trúnni er, at tað bert er ein Gud. Hann er ævigor, ósjónligur, hefur skapað allan heimin og öll menniskju. Hann ræður yvir öllum, men hann er eisini hjá menniskjum og lurtar eftir teimum. Trúarjáttanin verður eisini nevnd Shemabønin.

Bøn

Frá trý ára aldri verður væntað, at jödar hava Gud við í öllum tí, teir gera, og at teir biðja stuttar bønir, sum eru til öll høvi. Biðjast kann innantanna, hart ella kann verða sungið. Vanliga verður biðið standandi ella sitandi. Tó skal kvöldbønin biðjast í songini. Áðrenn máltíðina friggjakvöldið, sabbatsmáltíðina, og við allar høgtíðir vælsigna foreldrini börnini og biðja Gud um at hjálpa teimum og vakja yvir teimum. Genturnar verða vælsignaðar við teimum góðu eginleikunum hjá teimum "fýra mammunum" hjá jödiska fólknum: Sáru, Rebekku, Rakul og Leu. Dreingirnir verða vælsignaðir við vælsignilsinum, ið Jákup gav abbasynum sínum, Efraim og Manassa. Hesir vóru synir Jósefs.

Tefillin

Menn í teimum ortodoksu sýnagogunum bera eisini tvær smáar leðureskjur. Í teimum eru smáar rullur av pergamenti, har tvey tey fyrstu brotini av Shemabønni eru skrivað á. Eskjurnar hava langar reimar. Onnur eskjan verður bundin ovariða um vinstra arm, tó um högra um ein er vinstrahentur, og hon skal venda inn í móti hjartanum. Hetta skal minna á týdningin av at elska Gud. Hin eskjan skal vera mitt á pannuni beint oman fyrir hárgarðin. Hetta skal minna á eisini at elska og tæna Gudi við góðum huga.

Matur

Mong jödisk húski nýta eina matarvegleiðing kallað Kosher, fyrir at vissa seg um, at allur matur, ið etin verður heima ella úti, er lógligur. Eftir lögini má mjólk og mjólkarúrdráttur ikki verða tilgjördur ella etin saman við kjøti. Og tí hava tey eisini köksbúnýti, ið bert verða nýtt til ávisan mat. Hetta kann eisini verða galddandi fyrir vósk og uppvaskimaskinur. Eisini verður gingið høgt upp í at vaska sær um hendurnar á rættan hátt, áðrenn farið verður til borðs.

Visti tú

at Shemabønin er at finna í
5. Mós 6,4-9

FAKTA

Kosher:

er jödiska orðið fyrir nakað, ið er loyvt. Verður mest nýtt um, hvat loyvt er at eta og drekka.

Hvat er kosher?

Reglurnar fyrir kosher standa í Toraini

- öll frukt og grønmeti
- alt, sum veksur á runnum, trøum og í moldini
- fiskur við fjaðrum og roðslu, t.d. toskur, laksur og sild
- djór, sum eta gras og annað grønt, jótra og hava kleyvarar, t.d. neyt og seyður
- nakrir fuglar, t.d. høsn, dunnur, gæs og kalkunir

Alt skal verða slaktað eftir ávisari siðvenju fyrir at vera kosher.

Í 3. Mós 11 er ein langur listi yvir tey djór, ið etast kunnu.

Visti tú

at tað eru serliga útlærdir jödiskir slaktarar, ið slakta júst eftir forskriftunum í skriftnini.

trúarjáttan · innantanna · hárgarðin · köksbúnýti · roðslu · jótra

Ungur drongur lesur úr Toraini í sambandi við Bar Mitzva.

Lívshátíðir

FAKTA

Umskering er ein lítil skurður, ið verður gjördur av einum lækna ella av øðrum, ið er lærdur á ökinum. Forhúðin á kynsliminum verður skorin burtur. Drongurin fær ikki so ilt, tí kenslunervarnar eru ikki fullt mentar hjá so lítlum börnum. Og átta dagar seinni er sárið lekt.

Føðing

Er eitt dreingjabarn føtt, skal hann umskerast áttanda dagin. Hetta er fyri at staðfesta, at hann nú eru undir sama sáttmála sum Ábraham, ættfaðir teirra, ið eisini læt Ísak, son sín, umskera áttanda dagin.

Er barnið ein genta, verður hon borin fram í sýnagoguni fyrsta sabbatsdag eftir føðingina. Pápi gentuna verður biðin at koma upp, har skápið við Torarullunum stendur, at siga, hvussu gentan skal eita.

Summir jödar geva börnum sínum tvey növn, eitt hebraiskt og eitt, ið er meira vanligt í landinum. Aðrir jödar geva barninum bert eitt hebraiskt navn.

Skiftið til vaksnamannalívið

Gentur verða hildnar at vera vaksnar, tá ið tær eru 12 ára gamlar, og dreingir, tá teir eru 13 ára gamlir. Tey skulu nú halda boðini í Toraini. Vanligt hevur verið, at tey fáa frálæru í Toraini fyri at gerast "Bar Mitzva", ið merkir sonur at boðunum, og hjá gentum "Bat Mitzva", ið merkir dóttir at boðunum. Við eitt hátíðarhald í sýnagoguni skulu tey lesa úr Toraini – á hebraiskum máli og svara spurningum frá rabbinaranum. Síðani verður stór veitsla hildin. Dreingirnir kunnu nú luttaka í gudstænastunum á jövnum føti við menninar og verða taldir upp í teir 10, ið er talið, ið krevst fyri at halda gudstænastu.

Kalottar. Jødiskir menn hava ofta kalott á høvdinum.

Í nøkrum sýnagogum verður hildið fast við, at tað bert eru dreingirnir, ið sleppa at lesa í Toraini. Genturnar kunnu savnast í smærri bólkum og kанска lesa yrkingar ella syngja salmar, men sum so verður einki serstakt gjort í sambandi við gudstænastuna fyrir teimum. Foreldrini kunnu tó halda veitslu fyrir gentunum.

Jødi er ein, ið er føddur av jødiskari *mammu*. Tað ber tó til at gerast jødi við at skifta ella konvertera, sum tað eisini verður nevnt, til jødisku trúnna. Tá skalt tú ganga til undirvising í sýnagoguni og fylgja lögum og reglum í jødisku trúnni í longri tið. Eftir hetta ber til at gerast limur í einari jødiskari samkomu.

Hjúnalag

Tað er ymiskt, hvussu brúdleyppssiðirnir eru. Fyrst og fremst er hjúnalagið ein avtala í millum eina kvinnu og ein mann, og tvey vitni skulu vera til staðar.

Sjálv vígslan er undir einari baldakin, einum hásætishimmali, ið skal ímynda framtíðar heim teirra. Vanliga verður parið vígt í sýnagoguni, men vígslan kann eisini verða uttandura. Rabbinarin skipar fyrir vígsluni. Brúðurin rættir fram högra fremstafingur, og brúðgomurin setur ring á hann og sigur: Við hesum ringi ert tú sambært Mósesi og Ísraels lög vígd mær.

FAKTA

Í sýnagoguni hava menninir og dreingirnir ein "kipak", ein kalot, á høvdinum og ein "tallit", eitt biðisjal, um herðarnar til at hávirða Gud.

Baldakin, hásætishimmel.

Brúðgómurin setur ring á fremstafingur á brúðrini.

Brúðgómurin rættir brúðrini eina skriviliga avtalu, ketuba, har hann lovar, at hann altið vil syrgja fyrir henni, vil vera trúgvur og æra og elsa hana. Brúðurin hevur slør fyrir andlitið, men tá avtalan er undirskrivað, verður slörið lyft.

Brúðarpариð drekkur eitt og sama glas av víni, sum rabbinarin hevur vælsignað. Hetta skal vera eitt tekin um, at tey nú eru eitt og skulu fylgjast í gleði og sorg. Síðani verður vælsignilsu sungið yvir parið. Hátíðarhaldið endar við, at brúðgómurin traðkar á eitt glas, so tað brotnar. Glasið er innpakkað, so eingin fær skaða av hesum. Hetta er ein gomul siðvenja, ið skal ímynda, at templið í Jerúsalem varð lagt í oyði og jödarnir riknir burtur. Men eisini, at tað koma bæði góðir og minni góðir dagar í hjúnabandinum.

Deyði

Tá ein jödi doyr, samlast tey nærmastu og syrgja. Tey gráta hart og krógra ikki, hvussu hörm og syrgin, tey eru. Siðvenjurnar í sambandi við deyða og jarðarferð skulu hjálpa teimum, ið eftir sita, ígjögnum sorgina og aftur til gerandisdagin, utan tann deyða.

Jödisk lög krevur, at jarðarferðin skal verða skjótast gjörligt eftir andlátið, helst sama dag ella í seinasta lagi tveir dagar aftaná. Jarðarferðin er

einföld, tí jødar halda, at rík og fátök skulu fáa somu viðferð. Í deyðanum eru öll líka fyri Gudi. Á jødiskum kirkjugörðum líkjast allar gravirnar. Ofta liggja gravsteinarnir niðri. Summir jødar hava tann sið, at steinurin stendur uppi tað fyrsta árið og verður siðani lagdur niður. Onnur ganga ikki so högt upp í tað. Tá ið skyldfólk vitja gróvina, leggja tey ein lítlan Stein eftir seg.

Tann deyði verður vaskaður og vandaliga latin í hvítt klæði. Menn fáa av og á eisini biðisjalið um seg. Tann deyði verður antin lagdur í kistu ella beint í jörðina. Tey nærmastu kasta ofta fyrstu spakarnar av jørð á gróvina. Hetta skal hjálpa teimum at síggja, at deyðin er endaligur.

Eftir jarðarferðina halda tey nærmastu seg við hús í sjey dagar, og farið verður hvørki til arbeiðs ella í skúla. Tey biðja eina serstaka syrgibøn, ið eisini verður endurtikin ársdagin fyrir andlátíð, tá ið tey eisini tendra eitt ljós at minnast tann deyða. Tað tærir upp á kreftirnar at syrgja, tí skulu tey halda seg heima uttan at hugsa um annað. Skyldfólk og vinir kunnu fylgja við, um okkurt er, ið teimum tørvar, ella verða saman við teimum.

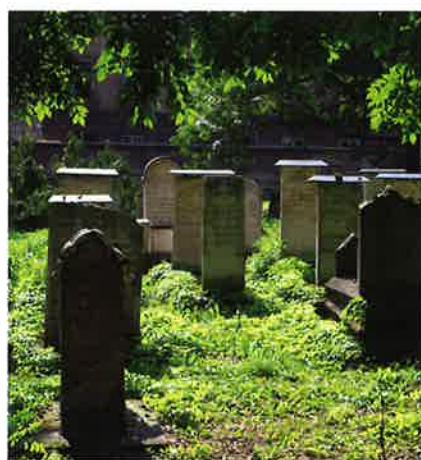
Útbreiðsla

Nógvir jødar, ið voru riknir úr Ísrael ella tiknir til fanga av ymsum hersettingarvaldum, komu ongantíð heim aftur. Serliga var tað við Miðjarðarhavið, hesir settu búgv. Teir hildu tó fast við jødisku trúnna og teir siðir, ið voru knýttir at henni. Teir bygdu eisini sýnagogur, og ofta komu eisini heidningar við til gudstænastur, og tóku teir eisini við jødiskari trúgv.

Soleiðis varð jødadómurin kendur í mongum londum og kom at slóða vegin fyri kristindóminum, serliga í londunum um Miðjarðarhavið.

Jødiskur kirkjugarður í Jerúsalem í Ísrael.

Jødiskur kirkjugarður í Krakov í Póllandí.

Islam og Muhammed

FAKTA

Ein pílagrímur merkir ein fremmandur. Her merkir tað ein, ið ferðast til ein heilagan stað.

FAKTA

Allah er arábiska orðið fyri Gud.

Árið hjá muslimum lagar seg eftir mánanum. Tað hevur 12 mánaðir, sum eru annaðhvort 29 dagar og 30 dagar. Av tí at árið er 354 dagar í mun til okkara 365 dagar, so flytast høgtíðir teirra 10 – 11 dagar aftureftir í mun til okkara álmanakka.

Islam eitur átrúnaðurin hjá muslimum. Islam lærir, at Adam var fyrsta menniskja og fyrsti muslimur. Eisini var hann tann fyrsti av Guds profetum. Síðani komu aðrir profetar honum á baki, men tað, teir lærdu um vilja Guds við fólk sínunum, rein líkasum ikki rættliga við. Ikki fyrr enn Muhammed varð kallaður, kom vend í. Hann er tann seinasti og störsti av Guds profetum.

Muhammed varð borin í heim í Mekka í 570 í tí, sum nú eitur Saudiárabia. Pápin doyði, meðan Muhammed enn var smádrongur, og áðrenn hann var hálvaksin, doyði mamman. Hann vaks upp hjá einum pápa-beiggja, og tá hann var tilkomin, fór hann í tænastu hjá eini ríkari keypmenseinkju, sum æt Kadidja. Hann royndist væl bæði sum sölumaður og eisini sum handilsferðandi í grannalondunum. Kadidja og hann gjördust góð og giftust. Nú var Muhammed ein múgvandi maður.

Arábar høvdú tá á dögum eina ørgrynnu av gudum. Tað var næstan soleiðis, at hvør bygd hevði sín gud. Men ein gudur bar av öllum. Tað var Allah, skaparin, hann sum helt öllum uppi. Einaferð um árið fóru arábar til Mekka at vitja halgidómin, og henda pílagrímsmánað máttu öll í landinum binda frið.

Á ferðum sínum var Muhammed vorðin hugtikin av kristindóminum og Jesusi, sum frelsti fólk. Um tey trúðu á hann, nýttist teimum ikki at frykta fyri dómadegi. Arábar høvdú ongan slíkan profet, og kortini skuldu teir á dómadegi fyri dómaran at gera rokskap fyri lívið. Hann hugsaði djúpt um hetta, men fann einki svar.

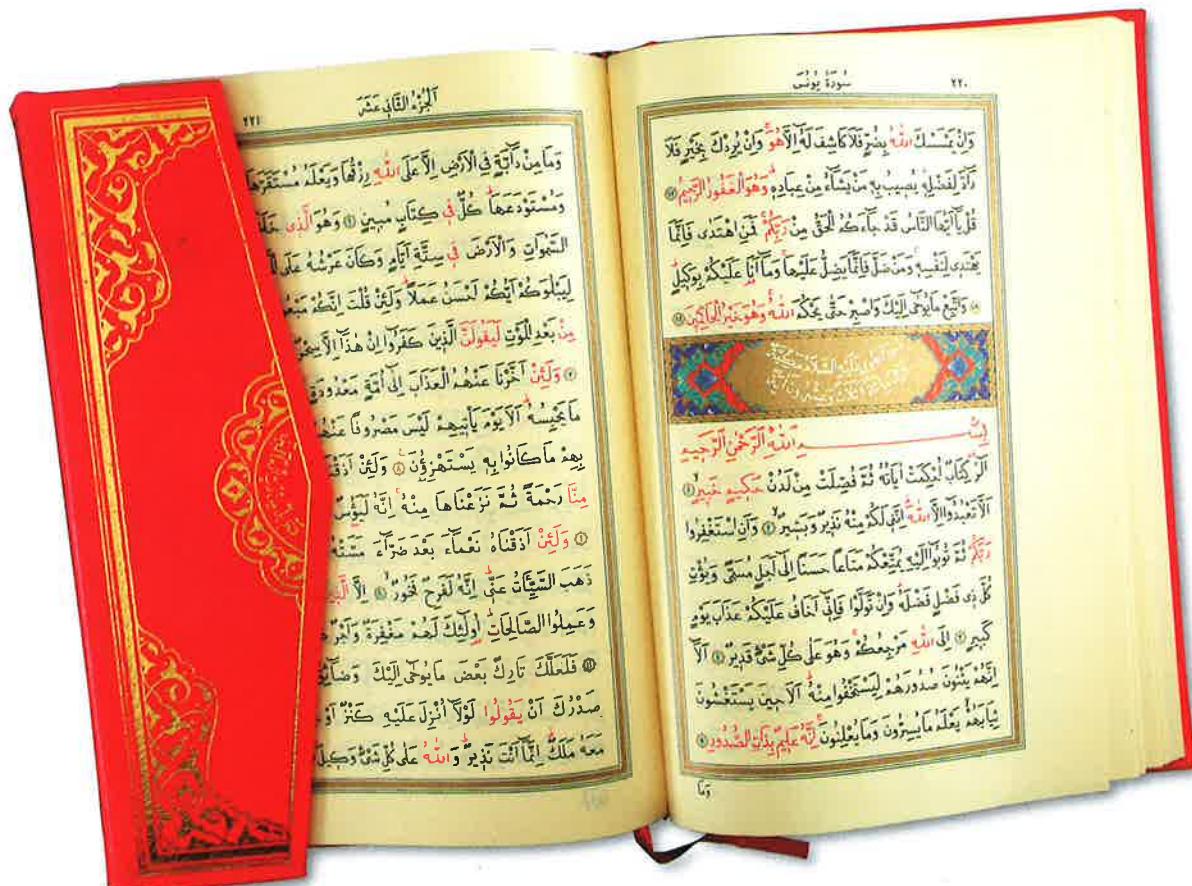
Tað sigst, at eina náttina, hann var á einum oydnum staði, vísti eingilin Gabriel seg fyri honum og kallaði hann til profet. Muhammed fekk seinni fleiri tilíkar opinberingar. Tá gjördist hann sera illa fyri, fekk sepur og lá og ristist. Tað tulkaði hann soleiðis, at hetta av sonnum var Guds kall.

Muhammed fekk stóra móttöðu, men hann helt á at prædika um, at tað bert er ein gud, Allah, og Muhammed er profetur hansara. Í 622 noyddist Muhammed at flýggja til Medina. Muslimar góvu hesari hending so stóran týdning, at teir gjørdu av, at hava tíðarroking sína frá hesum ári, eins og kristin hava sína tíðarrokning frá Kristi føðing. Muhammed doyði 10 ár seinni í árinum 632.

Medina í Saudiarábia. Muslimar gera seg klárar at biðja í Nabawimmoskuni. Undir grøna hválvinum er Muhammed grivin.

Koranin er vakurt innbundin, skrivað við vandrari kalligrafi og skal helst berast í hjartahædd.

Visti tú

at onkur eisini skrivaði orð
Gabriels til Muhammed á herða-
blaðið á einum kameli?

FAKTA

Rósukransurin hevur 33 ella 99 perlur, sum ímýnda tey 99 vakrastu növnumi, Allah hevur (nr. 100 eигур Gud sjálvur).

Rósukransurin verður ofta nýttur í sambandi við bøn.

110

Koranin

Koranin er heilaga bókin hjá muslimum. Eingilin Gabriel las fyrir Muhammedi úr eini himmalbók, og Muhammed legði seg eftir at minnast alt uttanat. Restina av lívi sínum fekk hann javnan tilíkar opinberingar, sum hann síðan endurgav fyrir vinum sínum. Teimum varð álagt neyvt at minnast til alt. So við og við voru frásagnirnar skrivaðar í brotum á tað, sum var fyrir hond: pergament, leður, bark o.a.

Stutt eftir deyða Muhammeds voru öll brotini savnað í eina bók, Koranina. Hon er orð Allah til muslimar, soleiðis sum hann talaði tað gjögnum Muhammed profet. Tí hevur Koranin og tað, sum stendur í henni, so stóran týdning fyrir muslimar. Koranin er í kapitlum, 114 í tali. Hon er á arábiskum, tí máli Muhammed tosaði. Mangir muslimar leggja seg eftir at læra Koranina uttanat, so at orð Allah verða verandi óbroytt.

Aftur at Koranini hava muslimar Sunnaina. Tað er alt, ið Muhammed hevur sagt og gjört, savnað í einari bók.

Muslimskar trúargreinar

Muslimar verða í hóvuðsheitum bólkaðir í tveir partar alt eftir, hvat teir halda vera týdningarmest.

Sunnimuslimar eru nögy tann störsti bólkurin. Teir halda fast við, at Sunna, kunnleikin um, hvussu Muhammed livdi, er týdningarmest, av tí at Muhammed er tann seinasti og störsti av Guds profetum.

Shiamuslimar eru nögv færri. Teir hava serliga útvaldar leiðarar at útleggja innihaldið í Koranini. Shiar mugu so fylgja tí, sum hesir leiðarar koma til.

Visti tú

at Ábraham átti Ísmael við trælkvinnuni Hágár. Hann verður roknaður sum ættfaðir at arábum. Við konu síni Sáru átti Ábraham Ísak, ein av ættfedrunum hjá jöðum.

Úr 1. Mós 16 og 21

Mekka

Mekka er heilagi býurin hjá muslimum. Muhammed hertók hann í 630. Har stóð ein bygningur, á skapi sum ein terningur, Kabain, sum Ísmael og Ábraham hóvdu bygt til bónarstað. Hildið var, at hetta var miðjan í verðini og Guds staður. Tí er tað ikki lögíð, at muslimar royna at fara pílagrímsferð til Mekka í öllum fórum eina ferð í lívinum, og tá teir biðja, skulu teir venda sær móti Mekka. Tey deyðu verða jarðað við andlitnum vendum móti Mekka, og muslimar hugsa eisini um kósina móti Mekka, tá ið teir reisa moskur og onnur hús.

Mekka í Saudiarábia. Biðjandi muslimar við Kabaina. Kabain er klødd við teppi, sum verður skorið í petti, sum pílagrímar kunnu keypa sum minnislutir.

Hurðin inn í Kabaina. Hurðin er úr reinum gulli. Kabain er meginhalgidómurin í arábiska heiminum.

Tær fimm súlurnar

Allir rætttrúgvandi muslimar skulu vísa sína trúgy við at halda ávisar átrúnaðarligir siðir og reglur. Tær eru givnar av Gudi og eru óbroytiligar og ævigar. Allir muslimar hava skyldu til at halda hesar 5 reglur, sum vit kalla tær 5 súlurnar, sum islam byggir á:
Trúarjattan, bøn, fósta, olmussa og pílagrímsferð/ir.

1

Trúarjáttan *shahada*

Tað er bert er ein gud, Allah, og Muhammed er profetur hansara. Trúarjáttanin skal sigast minst eina ferð í lívinum, og tá hon verður sögd, meðan onnur hoyra, so kanst tú kalla teg muslim. Trúðarfjáttanin verður teskað í oyrað á nýföðingum og er eisini við, tá kallað verður til bøn.

2

Bøn *salah*

5 bønir skulu biðjast hvønn dag. Ein fyri dag, ein beint eftir middag, ein miðskeiðis seinnapart, ein við sólsetur og ein um kvöldið. Flestu dagar er ikki neyðugt at fara í moskuna at biðja, men friggjadag skulu allir menn fara í moskuna, har ein imamur talar og leiðir bønina. Kvinnurnar gera, sum tær vilja, um tær fara við. Faro tær í moskuna, eru tær annaðhvört í einum öðrum rúmi ella syri seg sjálvar í sama rúmi, sum menninir. Tá kallað verður til bøn, verður hetta sagt:

- Allah er störstur (4 ferðir)
- Eg vitni, at eingin gud er uttan Allah (2 ferðir)
- Eg vitni, at Muhammed er profetur hansara (2 ferðir)
- Kom til bøn (2 ferðir)
- Kom til frelsu (2 ferðir)
- Allah er stórr (2 ferðir)
- Eingin gud er uttan Allah (1 ferð)

3

Fósta *salum*

Muslimar fasta ofta av sínum eintingum, men ein fósta er áloðd níggjunda mánaðin hjá muslimum. Hann eitur ramadan, og tað er eisini navnið á fóstuni. Hon varir ein mánað, og henda mánaðin má ein muslimur hvørki eta ella drekka frá sólarrisi til sólseturs.

4

Olmussa *zakah*

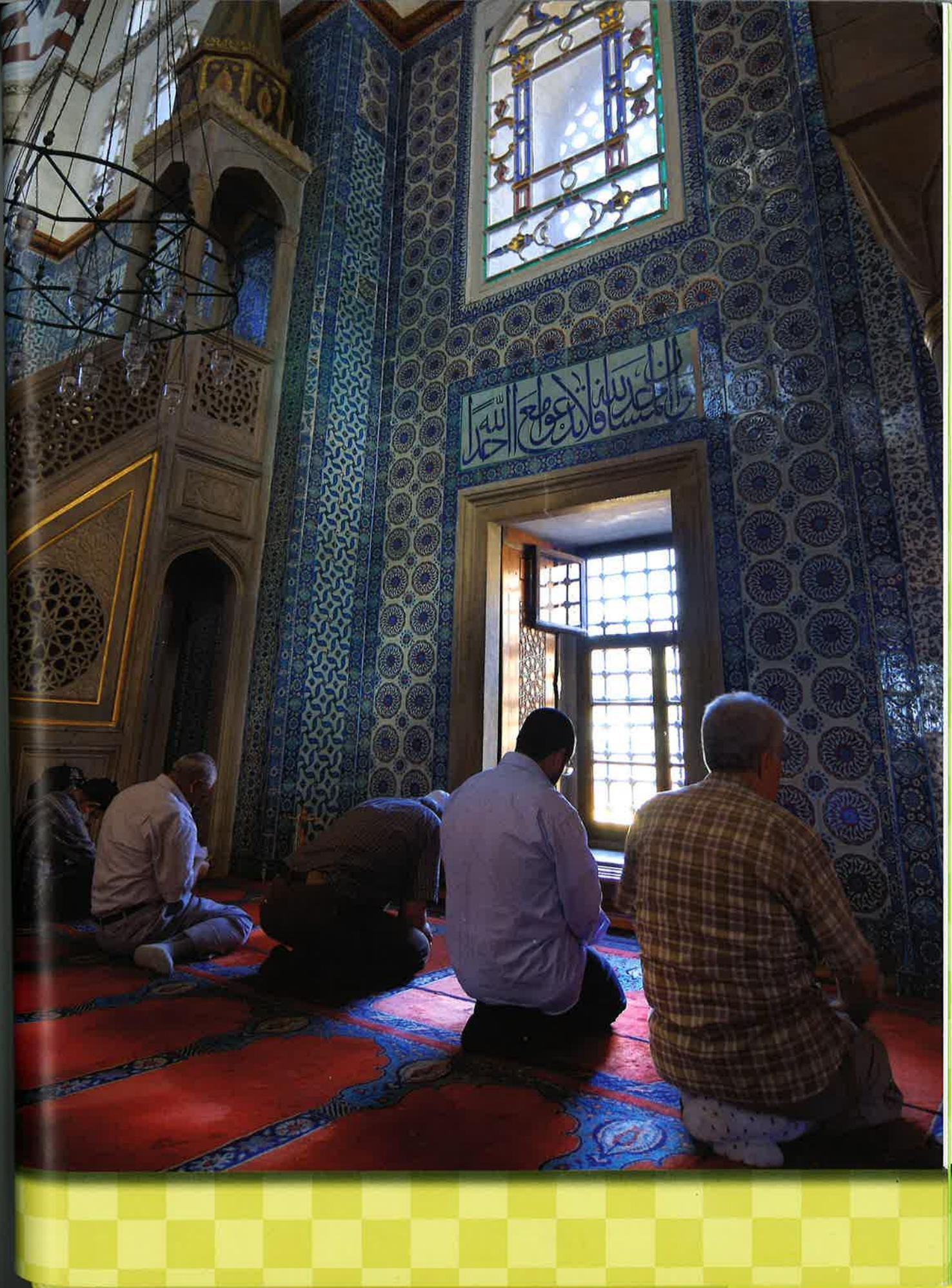
Muslimar trúgvva, at Allah gevur teimum tímiliga vælferð: ognir og pening. Við at lata burturav, takka teir Allah fyri allar góðar gávur. Tað er ikki óvanligt at lata ein fýraogtjúgundapart av síni ogn og innþoku eina ferð um árið. Hetta er serliga í sambandi við ramadan.

5

Pílagrímsferð *hadsj*

Ein muslimur eigur, um tað ber honum til, at fara til Mekka minst eina ferð í lívinum. Áðrenn teir koma til Mekka, verða teir latnir í ein einfaldan, hvítan búna. Hann ber boð um, at nú nærkast heilagi staðurin. At vera eins klæddur ber eisini boð um, at öll eru eins fyri utan mun til ríkidömi og umstöður annars.

FAKTA

Ein imamur er tann, sum leiðir bönina í moskuni.

Ein imamur hevur ikki tørv á at hava serliga útbúgving fyrir at leiða bönina. Bæði týdningarmiklir átrúnaðarligir muslimskir leiðarar, teologar og lögarkönnir verða nevndir imamar.

FAKTA

Allir muslimar gera ikki alt tað, ið islam áleggur teimum at gera, eitt nú at biðja 5 ferðir um dagin. Óll kristin gera heldur ikki alt tað, ið kristindómurin áleggur teimum, t.d. at hálda hvíludagin heilagan.

Moska

Fyri muslimar er moskan týdningarmesti karmurin um átrúnaðarliga samveru. Har eru fleiri rúm, men miðskeiðis í moskuni er eitt stórt bónarrúm, *musalla*. Har eru eingi sitipláss, men teppi vend móti Mekka eru at biðja á. Tá muslimar fara inn í moskuna, lata teir seg úr skónum og vaska sær um fóturnar. So eru teir klárir til bøn. Kvinnur og menn eru skild sundur í moskuni, við hvort í hvør sínum rúmi. Flestu moskur hava ein talarastól, *minbar*, eitt sindur hægri enn gólvíð, haðani ein imamur leiðir fríggjadagsbönina. Hetta stavar frá sjálvum Muhammedi profeti, sum talaði til fólkis, standandi trý trin hægri uppi. Flestu moskur í muslimsku londunum hava eisini eina *minaret*, eitt högt torn, haðani kallað verður til bøn úr einum hátalara. Ongar myndir eru í moskuni, men ofta er hon rættiliga prýðilig hóast tað. Tað er ikki loyvt at avmynda Allah og Muhammed. Tað verður beinleidiðs roknað sum halgibrot. Tó eru moskur sera vakrar, pyntaðar við litfógrum mynstrum og brotum úr Koranini skrivað við listskrift, nevnd *kalligrafi*.

Moskur eru ofta eisini savningarstöð hjá muslimum. Har savnast teir til málteið eftir sólsetur í föstumánaðinum Ramadan, til serligu högtiðirnar og til at skifta orð um trúarsþuningar.

Kendastu moskurnar eru Klettamoskan í Jerúsalem, sum sigst standa á tí staði, har Muhammed profetur einaferð fór upp til himmals á einum hesti við veingjum. Hetta er elsti muslimski halgidómur. Hin er Umayyademoskan í Damaskus, sum varð bygd í fyrstu muslimsku tiðini. Har sigst hóvar Jóhannes doyparans liggja goymt.

Normoskan í Oslo í Noregi.

اللهُ أَكْبَرُ، مُحَمَّدُ رَسُولُهُ

Tað er bert er ein gud, Allah,
og Muhammed er profetur hansara.

Lívshátíðir

Føðing

Muslimar siga, at eitt barn er ein gáva frá Allah og tessvegna ein sera stór ábyrgd. Barnið verður alt upp í sinum átrúnaði at verða arbeiðssamt og ábyrgdarfult. Islamska bønin verður sum sagt teskað í vinstra oyrað á barninum. Tað ger pápin ella ein imamur.

Sjey dagar gamalt fær barnið navn, og hildin verður ein veitsla. Hárið verður rakað av barninum og vigað. Sama vekt verður so givin teimum fátæku í silvuri, so sum ein av grundsúlunum syrisetur. So fær barnið navn. Tað er týdningarmikið, at tað er tað rætta navnið. Óll muslimsk növn merkja okkurt. Summi halda eisini eina veitslu, tá barnið er eini fýra – fimm ár. Tá sigur barnið uttanat tær fyrstu reglurnar úr Koranini. Tá endurgivið verður úr Koranini, er tað altið á arábiskum.

Mong börn eita eftir Muhammed ella onkrum í ætt hansara. At eita okkurt av teim 99 növnum Allah, er eisini heilt vanligt.

Islamsk dreingjabørn verða ofta umskorin og í summu londum eisini gentubørn. Óll eru ikki samd um, hvort Muhammed sjálvur var umskorin, og um hetta kann rættvísgerast sambært Koranini. Viðvíkjandi gentubörnum sigur Koranin als einki um umskering. Tá tað verður gjort í summu londum, ofta afrikanskum, er hetta grundað á siðvenju.

FAKTA

Muslimsk növn

Muhammed: hin högt æraði

Zena: hin vakra

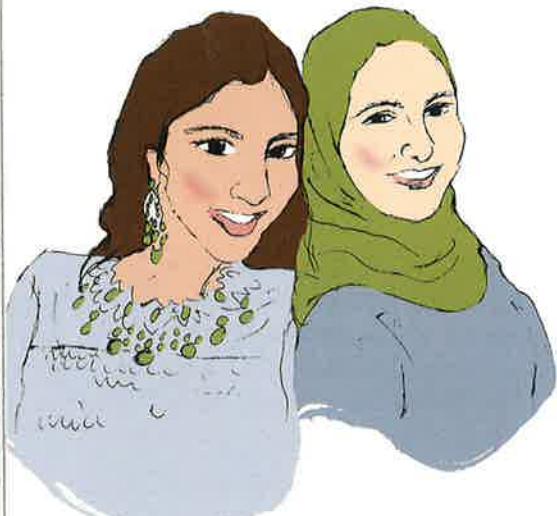
Rashid: vegleiðari

Mustafa: hin útvaldi

FAKTA

Tá gentur verða umskornar, hendir tað sambært hadith, siðvenju.

Við umskeringina verður skorið av kvinnuligu kynslutunum og seymað aftur. Tað er ójavnt, hvussu mikið verður tikið burtur.

Skiftið til vaksnamannalívið

Islam ger ikki nakað serstakt burturúr, tá eitt barn verður vaksið ella tannáringur. Men barnið lærir í sínum uppvökstri, hvat ein góður muslimur er. Tað lærir at biðja og at bera seg rætt at, bæði í moskuni og millum fólk. 7 ára gomul fara muslimsk börn í Koranskúla í moskuni, har tær læra at lesa Koranina, sum er á arábiskum. Í Koranini stendur, hvussu ein muslimur eigur at liva og bera seg at. Tá eitt barn er um 13 ára aldur, verður roknað við, at tey eru sjálvstøðug átrúnaðarliga. Stórur dentur verður lagdur á tær fimm súlurnar og trúarjáttanina, bónina og föstuna. Sum tannáringar skulu gentur og dreingir ikki vera saman, utan vaksin eru til staðar. Lýdni, rættvísi og reinföri seta nógum muslimsk foreldur æru í.

Hjúnalag

Foreldrini at teimum báðum pörtunum avtala sum oftast hjúnalagið. Men Sharialógin, sum merkir ein leið, sum skal haldast, gevur brúður og brúðgómi rætt til at siga nei til tann, foreldrini hava valt.

Undan brúdleypinum avtala foreldrini eina heimanfylgju, sum kann vera peningur ella aðrar ognir, og skriva eina avtalu. Heimanfylgjan kann ikki verða kravd aftur. Hon er upprunaliga ætlað sum trygd, um hjúnalagið ikki varð so gott, sum væntað.

Muslimsk hjúnavígsla. Imamurin og brúðgómurin taka í hondina á hvørjum øðrum.

Meðan vígslan fer fram, sita brúður og brúðgómur í hvør sínum rúmi. Tey hava hvør sitt vitni, sum gongur ímillum við teimum boðum, sum neyðug eru. Ein imámur ella onkur annar muslimskur maður lesur úr Koranini og tosar um skyldurnar, tey hava sum hjún. Tríggjar ferðir verða tey spurd, um tey góðtaka hjúnalagið. Vitnini bera so svarini ímillum. Síðan skrivar brúðarpариð undir tær hjúnalagsreglur, sum eru nevndar í avtaluni. Biðið verður um, at tey verða eins eydnurík og Muhammed profetur og Khadidja, fyrsta kona hansara. Muhammed var fleiri ferðir giftur.

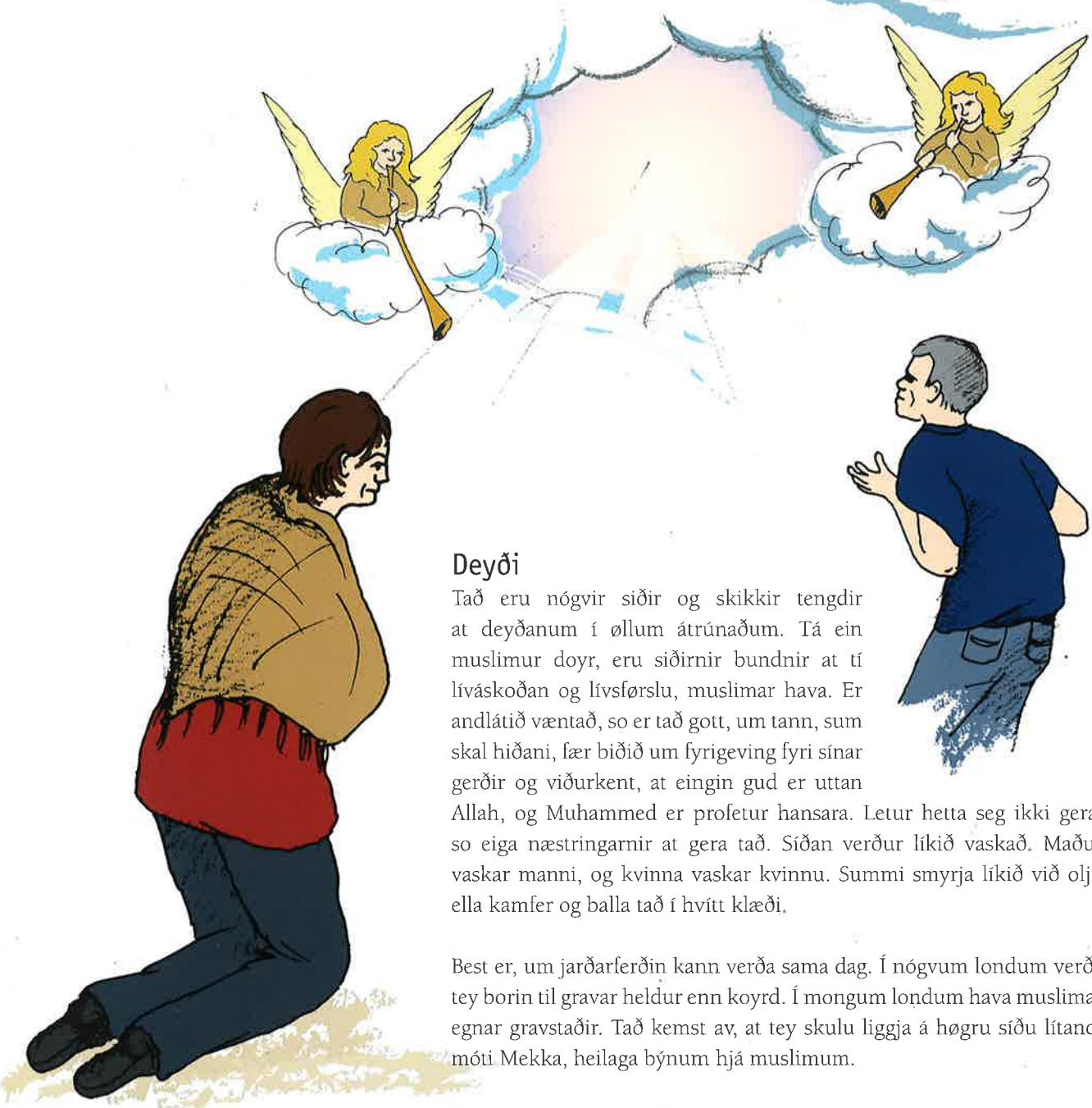
Muslimsk brúðleyp vara ofta í tríggjar dagar. Fyrsta dagin halda tey veitslu hvør sær við vinum og familju. Annan dagin leiðir brúðgómurin brúður sína til heim sít. Triðja dagin tekur brúðurin ímóti vinum og familju í nýggja heimi sínum.

Koranin sigur, at ein maður kann hava 4 konur, men bert um hann kann tryggja öllum somu kor. Av tí at flestu lond ikki loyva, at ein maður er giftur við fleiri samstundis, hava flestu muslimskir menn bert eina konu. Hjúnaskilnaður er bert loyvdur sum evsta loysn, sigur Koranin.

FAKTA

Koranin sigur einki um, at kvinnur skulu bera slør. Tó verður tað væntað, at tær klæða seg sömiliga. Tað merkir eftir muslimskari siðvenju, at menn kunnu hava beran yvirkropp, men kvinnur skulu ikki vísa hárr, armar og beín og ikki vera í klæðum, sum sita ov tætt at kroppinum.

Deyði

Tað eru nögvir siðir og skikkir tengdir at deyðanum í öllum átrúnaðum. Tá ein muslimur doyr, eru siðirnir bundnir at tí líváskoðan og lívsførslu, muslimar hava. Er andlátíð væntað, so er tað gott, um tann, sum skal hiðani, fær biðið um fyrigeving fyrir sínar gerðir og viðurkent, at eingin gud er utan Allah, og Muhammed er profetur hansara. Letur hetta seg ikki gera, so eiga næstringarnir at gera tað. Síðan verður líkið vaskað. Maður vaskar manni, og kvinna vaskar kvinnu. Summi smyrja líkið við olju ella kamfer og balla tað í hvít klæði.

Best er, um jarðarferðin kann verða sama dag. Í nögyum londum verða tey borin til gravar heldur enn koyrd. Í mongum londum hava muslimar egnar gravstaðir. Tað kemst av, at tey skulu liggja á högru síðu lítandi móti Mekka, heilaga býnum hjá muslimum.

Í londum, har fólk vanliga verða lögð í kistu, og har eingir muslimskir gravstaðir eru, verða muslimar eisini grivnir í kistu í vanligum kirkjugarði.

Islam lærir, at sálin bíðar eftir dómadegi, men bíðtíðin er stutt, sum eitt eygnabrá. Á evsta degi kemur lönin, tá Allah skal döma tey eftir lívsførslu. Í lívinum hava tey havt tveir einglar, sum hava ført roknskap yvir góðar og óndar gerðir. Teir handa Allah roknskapin, og so er tað hann, sum ger av, hvort ein kemur í Paradís ella í Helviti. Muslimar seta sína vón til, at Allah er góður og miskunnsamur.

Muslimar biðja á Ráðhúsplássinum í Keypamannahavn í Danmark.

Útbreiðsla

Tá vit rangletna, hvussu mong fólk eru muslimar, hugsa vit um tey, sum búgyva í londum, sum siga seg at vera muslimsk. Ikki hvussu virknir muslimar, tey eru. Tí verður roknað við, at tað eru umleið ein milliard muþlimar í verðini, og at Islam er næststørsti átrúnaðurin. Störstur er kristindómurin. Muslimar um allan heim kenna seg at hoyra saman í einum trúarfelagsskápi. Hesin verður nevndur *Umma*.

Muslimar í Evropa liva sum minnilutar við teimum trupulleikum, minnilutar altið hava, t.d. at halda fast við mál, trúgy, siðvenju og livihátt, um tað vikir ov nögv frá meirilutanum. Hesir muslimar koma helst úr ymsum londum, við ymiskum mentanum. Teir tulka Koranina og Sunnaina ymiskt, og summar leggja kanska ikki so nögv í, hvør tulking verður nýtt. Tískil ber ikki til at siga, hvussu muslimar eru, ella hvat muslimar halda.

Visti tú

at bert 1/6 av öllum muslimum eru arábar.

119

virknir · minnilutar

Samandráttur

- Muhammed varð føddur í 570
- Muhammed stovnaði Islam í 610
- Koranin er heilaga bókin hjá Islam
- Mekka er heilagi býur Islams
- Tað er bert ein gud, Allah, og Muhammed er profetur hansara
- Islam byggir á 5 súlur. Koranin, bønirnar, fóstan, olmussan og pílagrímsferðin/irnar
- Siðir og skikkir eru týdningarmiklir í lívsins stóru lórum, føðing, hjúnabaði og deyða

Spurningar

1. Hví gjördist Muhammed so hugtikin av kristindóminum?
2. Hvussu gjördist Muhammed profetur?
3. Hvaðan stavar Koranin?
4. Hvati er ein muslimur?
5. Hvør munur er millum Sunnimuslimar og Shiamuslimar?
6. Les úr 1. Mós kap. 16 og 21 og sig frá Hágar og Ísmael
7. Hvati hugtekur teg, tá talan er um lívsins stóru lótur hjá muslimum?